

Οδηγίες – Προτάσεις για την υλοποίηση του Εκπαιδευτικού προγράμματος του ΠΣ

Οι προτάσεις που ακολουθούν αφορούν τους πιθανούς τρόπους χρήσης των **Δραστηριοτήτων** και του **Υποστηρικτικού Υλικού** που προτείνονται από το Πολύχρωμο Σχολείο:

Α. Δραστηριότητες – Φύλλα εργασίας

(δείτε όλες τις Δραστηριότητες στα «Περιεχόμενα Εκπαιδευτικού προγράμματος»)

Οι Δραστηριότητες που προτείνονται συνδέουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα με τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τα Δικαιώματα των Γυναικών ώστε να εξασφαλίζουν τη δημιουργία συμπεριληπτικού και ασφαλούς πλαισίου για όλα τα παιδιά καθώς σταδιακά χτίζεται ένα κοινώς αποδεκτό πλαίσιο σεβασμού.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι απαραίτητα για την πλήρη ανάπτυξη των ατόμων και των κοινοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί έχουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία ενός συμπεριληπτικού και ασφαλούς εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Χρειάζεται να είναι ενημερωμένοι/ες και να κατανοούν επαρκώς τις διεθνείς και εθνικές πολιτικές και συμφωνίες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και να λειτουργούν με επαγγελματισμό ως προς την τήρησή τους. Η κατανόηση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποσκοπεί στην ενεργή διεκδίκησή τους και στη συνειδητοποίηση της ανάγκης προστασίας κάποιων ομάδων. (Ποια παιδιά είναι αποκλεισμένα; Ποια παιδιά δεν απολαμβάνουν όλα τα δικαιώματά τους; Ποια δικαιώματα παραβιάζονται όσον αφορά τις/τους ΛΟΑΤΚΙ+ μαθήτριες/-τές;)

Όταν επιτυγχάνεται μια κοινή κατανόηση για τις βασικές κοινωνικές συμπεριφορές που είναι επιθυμητές, μπορούμε να επεκτείνουμε περαιτέρω την κατανόηση της κοινωνικής συμπεριφοράς στο πλαίσιο της κοινωνικής αλληλεγγύης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Δείτε και τους «Βασικούς Κανόνες συνύπαρξης»). Εντός αυτού του πλαισίου, οι μαθήτριες/-τές εξερευνούν πώς μπορούν να μεταφράσουν τις ανάγκες τους για έναν πιο ασφαλή κόσμο, ένα πιο ασφαλές σχολείο στις προτάσεις που ταιριάζουν στο παγκόσμιο πλαίσιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Κάντε όσες μετατροπές και συνδυασμούς εξυπηρετούν τις ανάγκες της τάξης ή της ομάδας σας.

Θα μπορούσατε να ξεκινήσετε τη συζήτηση στην τάξη με την προσοχή στραμμένη στις βασικές κοινωνικές δεξιότητες και τον σεβασμό. Στη συνέχεια, να αναλύσετε περισσότερο τον ρόλο της ταυτότητας, που είναι μοναδική για κάθε άνθρωπο και να συζητήσετε πώς κανείς/καμία δε θέλει να τον/την απομονώνουν εξ αιτίας ενός στοιχείου της ταυτότητάς του/της. Ο ερωτικός/σεξουαλικός προσανατολισμός, η ταυτότητα φύλου, τα χαρακτηριστικά φύλου και η έκφραση φύλου διαμορφώνουν ένα ζωτικό κομμάτι της ταυτότητας του ατόμου, όπως και άλλες πτυχές, όπως είναι η καταγωγή, η εθνικότητα, η θρησκεία και οι ειδικές ανάγκες. Σε κάθε τάξη, η ποικιλομορφία μπορεί να αντιμετωπιστεί με σεβασμό σε κάθε μία από αυτές τις πτυχές.

Άλλος τρόπος είναι να ξεκινήσετε με μια δραστηριότητα για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ποια είναι) και να συνεχίσετε με μορφές παραβιάσεων, οδηγώντας τη συζήτηση με ερωτήσεις στις διακρίσεις και τον αποκλεισμό των ΛΟΑΤΚΙ+ ατόμων ή όσων θεωρούνται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+. Στη συνέχεια, θα μπορούσατε να εργαστείτε με κάποια από τα **Σενάρια**.

Η ομοφοβία και η τρανσφοβία στη σχολική τάξη έχουν ξεκάθαρες συνέπειες στο πώς κάθε μαθήτρια/-τής αντιλαμβάνονται την ασφάλεια στο μαθησιακό περιβάλλον. Μία σύντομη περιγραφή των συνεπειών αυτών μπορεί να είναι χρήσιμη σε συζητήσεις με τις/τους μαθήτριες/-τές σας, αλλά και με συναδέλφους και γονείς όταν αποφασίσετε να καταπολεμήσετε έμπρακτα το φαινόμενο της ομοφοβίας και της τρανσφοβίας στο σχολείο σας.

Αυτή η έλλειψη του «ανήκειν» μπορεί να οδηγήσει σε σοβαρά προβλήματα των ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητριών/-θητών, οι οποίες/-οι παρουσιάζουν:

- Διπλάσιες πιθανότητες από τις/τους μη ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητριών/-θητών να αυτοτραυματιστούν ·
- Τριπλάσιες πιθανότητες από τις/τους μη ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητριών/-θητών να κάνουν απόπειρα αυτοκτονίας ·
- Τετραπλάσιες πιθανότητες από τις/τους μη ΛΟΑΤΚΙ+ μαθητριών/-θητών να υποφέρουν από σοβαρό/πολύ σοβαρό στρες, άγχος και κατάθλιψη

Το να είσαι ΛΟΑΤΚΙ+ δεν αυξάνει από μόνο του τον κίνδυνο κακής ψυχικής υγείας. Η εμπειρία του εκφοβισμού, της απόρριψης ή της παρενόχλησης λόγω αυτής της ιδιότητας είναι που οδηγεί σε υψηλότερα επίπεδα αυτοτραυματισμού και απόπειρας αυτοκτονίας.

Η ανισότητα στη σχολική αίθουσα αποτρέπει την έκφραση των μαθητριών/-θητών, εμποδίζοντας την ενεργό συμμετοχή και καλλιεργώντας δυσλειτουργικές σχέσεις με τις/τους συνομηλίκους, το σχολικό προσωπικό και την οικογένεια. Επιπρόσθετα, ο κοινωνικός αποκλεισμός των νέων ανθρώπων μέσα στο σχολικό περιβάλλον συμβάλλει και σε μια γενική αίσθηση κοινωνικού αποκλεισμού και στην ευρύτερη κοινότητα, εκτός του σχολείου.

Επίσης, θα μπορούσατε να συνδέσετε τα ανθρώπινα δικαιώματα, πρώτα με τα δικαιώματα των γυναικών ανοίγοντας **το θέμα των Έμφυλων Στερεοτύπων** και τις προσδοκίες που αυτά δημιουργούν για τα αγόρια και για τα κορίτσια.

(Περισσότερες δραστηριότητες σχετικές με τους Έμφυλους ρόλους και την πρόληψη της Έμφυλης βίας μπορείτε να βρείτε και στα ακόλουθα εκπαιδευτικά εργαλεία: *Παιχνίδια για Όλα τα Παιδιά, Compassito, Compass, Y4Y, Daphne* κ.ά.)

Στη συνέχεια, μπορείτε να διερευνήσετε τις καθημερινές, πρακτικές επιπτώσεις αυτών των προσδοκιών για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα ή για όσα θεωρούνται ότι είναι ΛΟΑΤΚΙ+, προχωρώντας έτσι στον ομοφοβικό/τρανσφοβικό/ιντερφοβικό σχολικό εκφοβισμό, με τη βοήθεια σχετικών **Σεναρίων** ή μιας **Δραστηριότητας** που καλλιεργεί την ενσυναίσθηση. Στο παρόν υλικό θα βρείτε και κάποιες προτάσεις με σειρά δραστηριοτήτων, που μπορούν να χρησιμεύσουν ως παραδείγματα.

Για αρχή, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε περισσότερο ελεγχόμενες από εσάς δραστηριότητες, ώστε να διαχειριστείτε το χρόνο και να αισθάνεστε περισσότερη ασφάλεια, αλλά και να διερευνήσετε το επίπεδο σεξισμού και ομοφοβίας/τρανσφοβίας και τις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας.

B. Υποστηρικτικό Υλικό

Τι υπάρχει στο Υποστηρικτικό Υλικό:

1. *Παιδαγωγικό και Επιστημονικό Πλαίσιο - Μεθοδολογία*
2. *Οδηγίες – Προτάσεις για την υλοποίηση του Εκπαιδευτικού προγράμματος του ΠΣ (Το παρόν)*
3. *Βασικοί κανόνες συνύπαρξης*
4. *Η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού με απλά λόγια*
5. *Κάρτες δικαιωμάτων σχετικών με το σώμα, το φύλο και τις σχέσεις (σεξουαλικά δικαιώματα)*
6. *Λεξιλόγιο για την σεξουαλική ποικιλομορφία-Δευτεροβάθμια*
7. *Λεξιλόγιο για τη σεξουαλική ποικιλομορφία -Πρωτοβάθμια*

8. Το φύλο και ο ερωτικός/σεξουαλικός προσανατολισμός (υλικό για PowerPoint)
9. ΛΟΑΤΚΙ+ Υπερηφάνεια – Παρουσίαση(PowerPoint) για το δημοτικό
10. Σενάρια - Δευτεροβάθμια
11. ΛΟΑΤΚΙ + Εκφοβισμός - Κάρτες σεναρίων - Πρωτοβάθμια
12. Αποσπάσματα από άρθρα
13. Μύθοι και Πραγματικότητες για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα
14. Αλλαγές στην εφηβεία
15. Οπτικό-ακουστικό υλικό (video – Ταινίες – Κόμικς)
16. Πειράγματα, εκφοβισμοί και διακρίσεις.
17. Ερωτηματολόγιο προς μαθητές/μαθήτριες.
18. Ερωτηματολόγιο προς εκπαιδευτικούς

Αναλυτικά:

3. Βασικοί κανόνες συνύπαρξης

Οι αντικρουόμενες απόψεις που συχνά εγείρονται όταν τίθενται ζητήματα διακρίσεων και ανθρωπίνων δικαιωμάτων μπορούν να χρησιμοποιηθούν εποικοδομητικά στη μαθησιακή διαδικασία, όταν ο στόχος μας δεν είναι τόσο να συμφωνήσουν όλες και όλοι όσο, μέσα από μια διαδικασία, να μάθουν να ακούν, να εκφράζονται και να σέβονται διαφορετικές απόψεις και στάσεις.

Η συγκρότηση και αποδοχή κοινών αρχών (π.χ. μη βίαιη επίλυση συγκρούσεων, μη βίαιη γλώσσα και συμπεριφορά) αποτελούν το πρώτο σημαντικό βήμα για τη δημιουργία ενός δημοκρατικού, ασφαλούς χώρου όπου όλες οι απόψεις όταν εκφράζονται με σεβασμό, γίνονται αντικείμενο συζήτησης.

Γι' αυτό, καλό είναι να θέτουμε **κανόνες συνύπαρξης** κάθε φορά που ξεκινάμε μια παρέμβαση, καθώς αυτά τα θέματα εγείρουν έντονα συναισθήματα (π.χ. δε διακόπτουμε, δεν κρίνουμε/αξιολογούμε τις απόψεις των άλλων, όλα τα άτομα έχουν ίσες ευκαιρίες να πουν τη γνώμη τους, αλλά, αν κάποιο άτομο δε θέλει, μπορεί να μη μιλήσει κ.ά.). Ωστόσο, ενθαρρύνουμε τα παιδιά να εκφράζουν απόψεις και απορίες κατά τη διάρκεια των παρεμβάσεων που υλοποιούμε. Υπενθυμίζουμε ότι όλοι έχουν δικαίωμα να εκφράσουν ελεύθερα την άποψή τους ή να διαφωνήσουν με κάποιο άλλο άτομο, χωρίς να επικρίνουν ή να καταφύγουν σε προσβλητικούς χαρακτηρισμούς. Αντιμετωπίζουμε τις προσωπικές απόψεις όλων των παιδιών με σεβασμό, επεμβαίνοντας διακριτικά όπου χρειάζεται, ώστε να αποφεύγεται η αναπαραγωγή μύθων και στερεοτύπων. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η προηγούμενη αναγνώριση

πιθανών δικών μας ταμπού, στερεότυπων και προκαταλήψεων και η συνειδητή αποφυγή αναπαραγωγής τους (π.χ. αρνητική στάση απέναντι σε κάποιους τύπους γυναικών, στους ομόφυλους γάμους και την απόκτηση παιδιών, στα Φεστιβάλ Υπερηφάνειας, στα trans άτομα κ.ά.)

Καταστήστε σαφές ότι τα σεξιστικά ή ομοφοβικά σχόλια και ενέργειες δεν έχουν θέση στο μάθημά σας. Αναπτύξτε μια πολιτική «μηδενικής ανοχής», ακριβώς όπως θα κάνατε και με ρατσιστικές παρατηρήσεις. Παράλληλα, εργαστείτε προληπτικά για να αντιμετωπίσετε τα στερεότυπα και τις λανθασμένες αντιλήψεις που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ των μαθητριών/-τών στο σχολείο σας.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι να προάγουμε τη συμπερίληψη των ΛΟΑΤΚΙ μαθητών/τριών στο σχολείο μας. Ό,τι κι αν επιλέξουμε, είναι χρήσιμο να έχουμε κατά νου ότι πολλά παιδιά μπορεί να μη γνωρίζουν ότι ο ομοφοβικός και τρανσφοβικός εκφοβισμός συνιστούν μορφές διάκρισης και ότι στη χώρα μας, όπως και στις περισσότερες χώρες της Ευρώπης και του δυτικού κόσμου, απαγορεύονται με νόμους οι διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.

Οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες που επιλέγουμε είναι σημαντικό να προάγουν την ισότητα των γυναικών, την ορατότητα και την αποδοχή των ΛΟΑΤΚΙ+ ανθρώπων, να αποτρέπουν το στιγματισμό, την Έμφυλη Βία και ειδικότερα τον ομοφοβικό, τρανσφοβικό και ιντερφοβικό σχολικό εκφοβισμό, να χτίζουν δεσμούς αλληλεγγύης και να προωθούν τη συμπερίληψη όλων των μαθητών/τριών.

Για περισσότερα, δείτε το κείμενο με τίτλο, «Βασικοί κανόνες συνύπαρξης», στο Υποστηρικτικό υλικό.

- 4. Η διεθνής σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού με απλά λόγια**
- 5. Κάρτες δικαιωμάτων σχετικών με το σώμα, το φύλο και τις σχέσεις(σεξουαλικά δικαιώματα)**

Μπορείτε να εργαστείτε αποκλειστικά με τα δικαιώματα ή να τα συνδυάσετε με άλλες δραστηριότητες. Περισσότερες ιδέες και συνδυασμούς μπορείτε να βρείτε και παραπάνω στις οδηγίες για τις **Δραστηριότητες – Φύλλα εργασίας**.

Ενδεικτικά, χωρίζουμε τα παιδιά σε ομάδες και σε κάθε ομάδα δίνουμε μια κάρτα, στην οποία αναφέρεται ένα από τα **Σεξουαλικά δικαιώματα** (βλ. υποστηρικτικό υλικό). Ζητάμε από τα παιδιά να επιλέξουν ένα θέμα/στοιχείο που τους ενδιαφέρει από το δικαίωμα που έχουν μπροστά τους.

Στη συνέχεια, ζητάμε από την κάθε ομάδα να παρουσιάσει το δικαίωμα που έχει στην κάρτα, είτε μέσα από ένα σύντομο θεατρικό αυτοσχεδιασμό ενός σχετικού Σεναρίου είτε με μια ακίνητη εικόνα ή μέσα από τη συγγραφή μιας επιστολής, που θα απευθύνεται σε ένα περιοδικό ή εφημερίδα και θα δίνει απάντηση σε ένα άτομο που ζήτησε βοήθεια, γιατί το συγκεκριμένο του δικαίωμα έχει παραβιαστεί. Η ομάδα θα πρέπει να το παρουσιάσει με τέτοιο τρόπο, έτσι ώστε το δικαίωμα να μην είναι τόσο προφανές στους υπόλοιπους και να μην μπορούν να το αναγνωρίσουν αμέσως. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα κάνει την παρουσίαση στην ολομέλεια και ακολουθεί συζήτηση.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

- Πώς η έλλειψη ή η παραβίαση αυτών των δικαιωμάτων επηρεάζει τη ζωή των νέων ανθρώπων;
- Πόσο σας αφορούν αυτά τα δικαιώματα σε προσωπικό επίπεδο;
- Πόσο αφορούν αυτά τα δικαιώματα τη χώρα μας;
- Πόσο σημαντική νομίζετε ότι είναι η διακήρυξη των σεξουαλικών δικαιωμάτων;

6. Λεξιλόγιο για την σεξουαλική ποικιλομορφία - Δευτεροβάθμια

7. Λεξιλόγιο για τη σεξουαλική ποικιλομορφία - Πρωτοβάθμια

8. Το φύλο και ο ερωτικός/σεξουαλικός προσανατολισμός (υλικό για PowerPoint)

9. ΛΟΑΤΚΙ+ Υπερηφάνεια – Παρουσίαση(PowerPoint) για το δημοτικό

Η **Ορολογία** είναι βασικό εργαλείο, γιατί ξεκαθαρίζει τις παρανοήσεις που υπάρχουν και θέτει τα ζητήματα σε επιστημονική βάση. Εσείς πρέπει να επιλέξετε την κατάλληλη στιγμή που θα τη διδάξετε, ανάλογα με το σχεδιασμό των παρεμβάσεών σας και τις ανάγκες της τάξης ή της ομάδας σας.

Είναι πολύ σημαντικό να κατανοήσουμε ότι άλλο είναι το **Βιολογικό Φύλο**, άλλο η **Εκφραση Φύλου**, άλλο η **Ταυτότητα Φύλου** και άλλο ο **Ερωτικός/Σεξουαλικός Προσανατολισμός**.

Το *Βιολογικό φύλο* μας είναι αυτό που είμαστε σωματικά, ο *Ερωτικός/Σεξουαλικός Προσανατολισμός* μας είναι το για “ποιον/ά χτυπάει η καρδιά” μας και η *Ταυτότητα Φύλου* είναι το πώς σκεφτόμαστε για τον εαυτό μας. Όλα αυτά μαζί καταλήγουν στην *Εκφραση του Φύλου*, στον τρόπο δηλαδή που εξωτερικεύεται ο συνδυασμός όλων των παραπάνω, το προσωπικό μας μείγμα δηλαδή.

Φυλλάδιο: Το φυλλάδιο «**Το Έμφυλο άτομο**» είναι πολύ βοηθητικό για την κατανόηση των όρων και μπορεί να αποτελεί συχνό σημείο αναφοράς της ενασχόλησης με τα Φύλα και τη Σεξουαλικότητα στην τάξη, ειδικά με τις/τους μεγαλύτερες/ους σε ηλικία μαθήτριες/τές.

ΛΟΑΤΚΙ+ Υπερηφάνεια - Παρουσίαση (PowerPoint) για το δημοτικό: Είναι απαραίτητη για την πραγματοποίηση της δραστηριότητας με τίτλο: ΛΟΑΤΚΙ+ Συνέλευση υπερηφάνειας, μπορείτε όμως να τη χρησιμοποιήσετε με όποιον άλλο τρόπο εσείς θεωρείτε χρήσιμο και εποικοδομητικό.

Αντιστοίχιση: Μπορούμε να ετοιμάσουμε ένα κουίζ αντιστοίχισης θέτοντας τις έννοιες από τη μία πλευρά και σύντομους ορισμούς τους από την άλλη. Τα παιδιά, σε ομάδες, αντιστοιχούν τις στήλες, στη συνέχεια κάθε ομάδα ανακοινώνει στην ολομέλεια τις απαντήσεις, διορθώνουμε και ενθαρρύνουμε τις απορίες και τη συζήτηση. Ένας άλλος τρόπος να εμβαθύνετε στην Ορολογία είναι να μοιράσετε χαρτάκια με όρους και ορισμούς και να αφήσετε τα παιδιά να αναζητήσουν το «ζευγάρι» τους διαβάζοντας τα χαρτάκια το ένα του άλλου μέχρι να το βρουν.

10.Σενάρια - Δευτεροβάθμια

11.ΛΟΑΤΚΙ + Εκφοβισμός - Κάρτες σεναρίων - Πρωτοβάθμια

Τα **Σενάρια** μας δίνουν τη δυνατότητα να ασχοληθούμε μέσω συγκεκριμένων περιστατικών με την ομοφοβία/τρανσφοβία/ιντερφοβία στο σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία και να ενεργοποιήσουμε τις αντιδράσεις των μαθητριών/-τών. Μπορείτε να τα προσαρμόσετε ανάλογα με τις ανάγκες της τάξης σας ή να γράψετε δικά σας.

Τα **Σενάρια** αποτελούν έναν ιδιαίτερα προσφιλή στα παιδιά τρόπο προσέγγισης των εσωτερικών και εξωτερικών συγκρούσεων που προκύπτουν από την ποικιλομορφία του Φύλου και της Σεξουαλικότητας. Υπάρχουν διάφορες τεχνικές για να τα δουλέψετε μέσα στην τάξη. Μπορούμε να φτιάξουμε ομάδες και να ορίσουμε διαφορετικές τεχνικές επεξεργασίας του Σεναρίου σε κάθε ομάδα ή να αφήνουμε τα παιδιά να επιλέξουν από διάφορες εναλλακτικές που θα τους δώσουμε.

Μπορούμε να ξεκινήσουμε με μια πιο κινητική δραστηριότητα για να ενεργοποιήσουμε τα συναισθήματα: στα **Σενάρια** συνήθως υπάρχει μια μορφή αδικίας. Σε τέσσερα σημεία της αίθουσας τοποθετούμε φατσούλες που δείχνουν τέσσερα διαφορετικά συναισθήματα. Μετά την ανάγνωση ή παρουσίαση του κάθε Σεναρίου, οι συμμετέχοντες/-χουσες πηγαίνουν προς το μέρος όπου υπάρχει η φατσούλα με το συναίσθημα που ταιριάζει στο συναίσθημα που νιώθουν εκείνη τη στιγμή. Ακολουθεί συζήτηση (βλ. παρακάτω).

Αφήγηση και συζήτηση:

Διαβάζουμε το Σενάριο και στη συνέχεια συντονίζουμε τη συζήτηση στην ολομέλεια. Βοηθητικές ερωτήσεις θα βρείτε κάτω από κάθε Σενάριο στο **Υποστηρικτικό Υλικό**. Εναλλακτικά, μπορούμε να χωρίσουμε τα παιδιά σε ομάδες και κάθε ομάδα να συζητήσει ξεχωριστά. Στη συνέχεια, συζητάμε τις διαφορετικές απόψεις στην ολομέλεια.

Ανατροφοδοτούμε τη συζήτηση με ερωτήσεις, επιλέγοντας ανάλογα με τους στόχους που έχουμε θέσει (π.χ. σύνδεση ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιωμάτων με ανθρώπινα δικαιώματα, αναγνώριση της έμφυλης βίας, στρατηγικές αντιμετώπισης ομοφοβίας/τρανσφοβίας, λήψη δράσης κ.ά.). Αν το θεωρούμε σκόπιμο, μπορούμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να μοιραστούν μαζί μας παρόμοια περιστατικά στα οποία συμμετείχαν ή ήταν παρόντα κι έτσι ενισχύουμε τη συμμετοχή και το ενδιαφέρον.

Ενδεικτικές κατηγορίες ερωτήσεων:

Α. Τι συνέβη; (*Αναγνώριση του γεγονότος, είναι δίκαιο/άδικο κ.ά.*). Ποια Ανθρώπινα Δικαιώματα παραβιάζονται;

Β. Πώς ένιωσε το άτομο; (*Η κατανόηση των συναισθημάτων των άλλων προάγει την ενσυναίσθηση*)

Γ. Με ποιον τρόπο μπορώ να αντιδράσω; (*Λήψη αποφάσεων για την προσφορά βοήθειας, ανακούφισης, συμπαράστασης ή ενδυνάμωσης του άλλου, προτάσεις για αλλαγές στην πολιτική του σχολείου για να γίνει περισσότερο συμπεριληπτικό.*)

Άλλες ερωτήσεις:

Ποια είναι τα πιο σημαντικά χαρακτηριστικά της ταυτότητάς μας; Πόσο εύκολο ή δύσκολο είναι να αποδεχτούμε κάποιο άτομο διαφορετικό από τον εαυτό μας; Πόσο σημαντικό είναι να ζούμε σύμφωνα με την ταυτότητά μας ή τον σεξουαλικό μας προσανατολισμό χωρίς να μας παρενοχλούν;

Τεχνικές θεάτρου:

Αν επιλέξετε μια απ' αυτές τις τεχνικές για να παρουσιάσετε τα **Σενάρια**, συνεχίστε με ερωτήσεις και συζήτηση, όπως περιγράφεται παραπάνω:

(Για τις τεχνικές θεάτρου, μπορείτε να μάθετε περισσότερα στην ιστοσελίδα «Το Θέατρο στην Εκπαίδευση».)

Α. Παιχνίδι ρόλων. Μια ομάδα παιδιών υποδύεται τους ρόλους

Β. Αφήγηση του Σεναρίου, η οποία μπορεί, για παράδειγμα, να γίνει μέσω ενός κουτσομπολιού, κατά τη διάρκεια ενός εορταστικού δείπνου, μέσω μιας συνέντευξης στην τηλεόραση κ.ά.

Γ. Αυτοσχεδιασμός του Σεναρίου. Για παράδειγμα, το Σενάριο ξεκινάει από το τέλος και πάει προς τα πίσω (φτιάχνουμε τον Διάδρομο της Συνείδησης με τα παιδιά να γίνονται οι εσωτερικές φωνές των ηρώων/ηρωίδων, που αποκαλύπτουν τις κρυφές σκέψεις ή τα συναισθήματά τους), αντιστρέφουμε τους ρόλους, δίνουμε το δικό μας τέλος, βάζουμε τους ρόλους σε «Ανακριτική καρέκλα» και τους ρωτάμε ό,τι θέλουμε να μάθουμε (το κάθε μέλος –καθισμένο στο κέντρο της αίθουσας– απαντά σε ρόλο στις ερωτήσεις που του κάνει η ομάδα προκειμένου να διερευνήσει περαιτέρω τον χαρακτήρα του, την καθημερινότητά του ή το παρελθόν του) κ.ά.

Δ. Εικονογράφηση. Μπορεί να γίνει με τη μέθοδο των «παγωμένων εικόνων» ή των «ζωντανών εικόνων».

Αν θέλουμε να συνεχίσουμε με παραγωγή υλικού από τα παιδιά, μπορούμε να τους ζητήσουμε:

- ~ να γράψουν ημερολόγιο υποδυόμενοι ρόλους,
- ~ να συνεχίσουν γραπτώς την ιστορίαμαντεύοντας το μέλλον,
- ~ να γράψουν γράμμα συμπαράστασης στο θύμα συμβουλευοντάς τον/την αφοῦ μοιραστούν μαζί του/της τα συναισθήματά τους,
- ~ να συγγράψουν δικά τους Σενάρια από την εμπειρία τους, π.χ., για ένα περιστατικό που έχει συμβεί στην τάξη ή στο σχολείο,
- ~ να γράψουν άρθρα για τις Έμφυλες διακρίσεις, με προτάσεις για αλλαγές και βελτιώσεις των πολιτικών που ακολουθούνται στο σχολείο,
- ~ να κάνουν έρευνα για να δουν τι πιστεύουν τα άλλα παιδιά,
- ~ να εικονογραφήσουν το Σενάριο με σχέδιο ή comic/cartoonstrip σε μια εκδοχή που το bullyingαποτρέπεται, με άλλους χαρακτήρες να μιλούν και άλλους να σκέφτονται κ.ά.,
- ~ να φτιάξουν ένα σύντομο βίντεο,
- ~ να αναζητήσουν περισσότερα στοιχεία στο διαδίκτυο και να τα παρουσιάσουν (π.χ. σε ποιες χώρες η ομοφυλοφιλία είναι παράνομη και ποιες είναι οι ποινές για τα άτομα που συλλαμβάνονται, ποιες κοινωνίες ήταν/είναι περισσότερο ανεκτικές στη διαφορετικότητα, συνέπειες του αποκλεισμού και του σχολικού εκφοβισμού στην ψυχική ζωή των θυμάτων κ.ά.).
- ~ και ό,τι άλλο μπορούμε να φανταστούμε συνδέοντας τις ασκήσεις αυτές με την ύλη που πρέπει να διδάξουμε ή άλλες ανάγκες που έχουμε διαπιστώσει.

Οι γραπτές εργασίες μπορούν να γίνουν ατομικά ή σε ομάδες. Δώστε κίνητρα, για παράδειγμα, πείτε τους ότι θα ψηφίσουν για το καλύτερο κείμενο/έργο.

12.Αποσπάσματα από άρθρα

Μπορείτε να συγκεντρώσετε άρθρα που σχετίζονται με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα, καθώς και πληροφορίες για τις κοινωνικές, ιστορικές και ανθρωπολογικές εκφάνσεις του Φύλου και της Σεξουαλικότητας και να τα χρησιμοποιήσετε για να ξεκινήσετε τη συζήτηση και να συνεχίσετε με μια Δραστηριότητα ή ένα Σενάριο. (Υπάρχει ενδεικτική επιλογή αποσπασμάτων στο **Υποστηρικτικό Υλικό**.)

Μπορείτε να αντλήσετε ιδέες για το πώς να εργαστείτε με επιλεγμένα Άρθρα και Αποσπάσματα από τους τρόπους που συστήνονται παραπάνω για τα **Σενάρια** και τις **Δραστηριότητες**.

Εναλλακτικά, μπορείτε να δώσετε στα παιδιά λέξεις-κλειδιά για να κάνουν αυτά την αναζήτηση και να φέρουν υλικό για εργασία στην τάξη.

13.Μύθοι και Πραγματικότητες για τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι να χρησιμοποιήσουμε τους Μύθους/Πραγματικότητες στην τάξη.

Για παράδειγμα, μπορούμε να τους διαβάσουμε δυνατά και τα παιδιά να κάθονται αν νομίζουν ότι η φράση είναι Μύθος και να σηκώνονται από την καρέκλα τους αν νομίζουν ότι είναι Πραγματικότητα. Μπορείτε να κάνετε τη δραστηριότητα περισσότερο κινητική λέγοντάς τους να μετακινούνται στο χώρο δεξιά αν πιστεύουν ότι η πρόταση είναι Μύθος, αριστερά αν είναι Πραγματικότητα. Παραλλαγή αυτού του τρόπου είναι να βάλουμε τα παιδιά σε μια σειρά, το ένα πίσω από το άλλο, με την οδηγία να πηγαίνουν δεξιά αν είναι Μύθος, αριστερά αν είναι Πραγματικότητα και, αν δεν είναι σίγουρα, να παραμένουν στη θέση τους. Μπορούμε να θέσουμε όριο χρόνου που θα αφιερώσουμε σε κάθε πρόταση για να εξηγούν όσα παιδιά θέλουν γιατί πήραν αυτή τη θέση.

(Προσοχή! Αν θέλουμε σε αυτό το στάδιο να εξασκήσουμε την αποδοχή και το σεβασμό διαφορετικών απόψεων και στάσεων, δεν επιτρέπουμε αντίλογο και τα παιδιά ακούνε μόνο τις διαφορετικές απόψεις χωρίς να σχολιάζουν).

Μπορούμε επίσης να μοιράσουμε χαρτάκια με τις φράσεις και τα παιδιά να σχηματίσουν την ομάδα των Μύθων και την ομάδα με τις Πραγματικότητες,

αναζητώντας ολόγυρα τα άλλα μέλη της ομάδας τους και διαβάζοντας έτσι όλα τα χαρτάκια.

Επίσης, το υλικό αυτό μπορεί να γίνει αφορμή για debate (δημόσια συζήτηση), με τα παιδιά χωρισμένα σε τυχαίες ομάδες, ώστε η άποψη την οποία θα υποστηρίζουν στο debate να μην είναι απαραίτητα και προσωπική τους, (στις Δραστηριότητες θα βρείτε μια σχετική με τίτλο: «Σεξουαλικός Προσανατολισμός: Εσύ ποιος/ά θα ήσουν στο πάνελ;»). Μπορείτε επίσης να αναζητήσετε στο διαδίκτυο αναλυτικές οδηγίες για το πώς οργανώνουμε debate στην τάξη).

Οι Δραστηριότητες αυτές προετοιμάζουν το κλίμα της τάξης για περαιτέρω συζήτηση και αποσαφηνίσεις.

Είναι σημαντικό τα παιδιά να κατανοήσουν τη διαφορά ανάμεσα στα Στερεότυπα και τα Επιστημονικά δεδομένα και να αναλάβουν δράση με στόχο την κατάρριψή τους. Για παράδειγμα, μπορούμε να τελειώσουμε ρωτώντας τα παιδιά:

«Πιστεύετε πως οι νέοι/ες της ηλικίας σας μπορούν να καταρρίψουν τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα που υπάρχουν για συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες; Αν ναι, προωθήστε τις εισηγήσεις σας μέσω μιας καμπάνιας, ενός σύντομου βίντεο (π.χ. κοινωνικό πείραμα), ενός ραπ τραγουδιού ή μιας αφίσας, όπου θα προβάλλονται ξεκάθαρα μηνύματα.

14.Αλλαγές στην εφηβεία

Στο προτεινόμενο υλικό θα βρείτε τη **δραστηριότητα** «Σέβομαι τον εαυτό μου = σέβομαι τον/τη σύντροφό μου». Οι κάρτες με τίτλο **Αλλαγές στην Εφηβεία**, μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνδυαστικά με αυτή τη δραστηριότητα, αλλά και όπως αλλιώς εσείς κρίνετε ότι θα ήταν χρήσιμο.

15.Οπτικό-ακουστικό υλικό (Video – Ταινίες – Κόμικς)

Στην ιστοσελίδα του Πολύχρωμου Σχολείου αλλά και γενικότερα στο διαδίκτυο, μπορείτε να βρείτε σκίτσα, κόμικς, ταινίες και βίντεο που έχουν βραβευθεί σε παγκόσμια φεστιβάλ, έχουν προβληθεί σε δημόσια τηλεοπτικά δίκτυα και έχουν χρησιμοποιηθεί σε σχολεία της Ευρώπης. Μιλούν για διαφορετικότητα, ανθρωπιά, αποδοχή, αλληλεγγύη.

Αφού παρακολουθήσετε κάποιο βίντεο ή ταινία είναι σημαντικό, αμέσως μετά, τα παιδιά να εντοπίσουν τις αδικίες, τις παραβιάσεις και τις συνέπειές τους στη ζωή των ηρώων/ηρωίδων.

Ζητήστε από τα παιδιά να κρατούν σημειώσεις καθώς παρακολουθούν το βίντεο ή την ταινία, ώστε να το αξιοποιήσουν αργότερα στη συζήτηση.

Ενθαρρύνετέ τα να καταγράφουν και τα συναισθήματά τους. Αν το θεωρήσετε βοηθητικό, σταματήστε το βίντεο σε κάποια σημεία και κάντε ερωτήσεις που θα διευκολύνουν την κατανόηση.

Πριν γίνει συζήτηση στην ολομέλεια, μπορείτε να χωρίσετε τα παιδιά σε ομάδες για να συζητήσουν αρχικά τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους, για λίγα λεπτά.

Βοηθητικές ερωτήσεις:

- Τι νιώθεις αυτή τη στιγμή; Κατάγραψε τα συναισθήματά σου.
- Ποιες πράξεις/συμπεριφορές ήταν κακοποιητικές/τραυματικές/άδικες;
- Γιατί η τάδε συμπεριφορά ήταν κακοποιητική/τραυματική/άδικη;
- Πώς κρίνετε τις πράξεις των ηρώων/ηρωίδων;
- Πώς νομίζετε ότι νιώθουν οι ήρωες/ηρωίδες;
- Τι θα κάνατε εσείς στη θέση του ήρωα/ηρωίδας;
- Πώς αλλιώς θα μπορούσε να λυθεί το ζήτημα;
- Αν ήσουν φίλος/η του ήρωα ή της ηρωίδας, τι θα έκανες;
- Τι σας έκανε ιδιαίτερη εντύπωση;
- Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το νόημα του βίντεο ή της ταινίας;
- Θα μπορούσατε να βάλετε έναν άλλο τίτλο ή να γράψετε μια παρουσίαση της ταινίας ή του βίντεο;
- Άλλαξε κάτι μέσα σου μετά τη σημερινή συζήτηση;

Μπορείτε να εργαστείτε με το **Οπτικό-ακουστικό υλικό** και να το χρησιμοποιήσετε με τους ίδιους τρόπους που συστήνονται παραπάνω για τα **Σενάρια** και τις **Δραστηριότητες**.

16. Πειράγματα, εκφοβισμοί και διακρίσεις

Το φαινόμενο του εκφοβισμού θεωρείται ως ένα από τα φλέγοντα ζητήματα στις μέρες μας. Ωστόσο, τα δήθεν φιλικά πειράγματα, οι αστεϊσμοί και οι κοροϊδίες στο σχολείο συγγέονται εύκολα ή μπορούν να εξελιχθούν σε εκφοβισμό ή ακόμη και

διακρίσεις. Με βάση τα παραπάνω, εύλογα δημιουργείται το ερώτημα τι είναι στην πραγματικότητα ο εκφοβισμός και σε τι διαφέρει από το πείραγμα ή τις διακρίσεις;

Το σχετικό κείμενο θα σας βοηθήσει να διαμορφώσετε μία σαφή εικόνα των εννοιών «πείραγμα», «εκφοβισμός» και «διακρίσεις», καθώς και του τρόπου με τον οποίο σκοπεύετε να τα αντιμετωπίσετε ως ομάδα.

17. Ερωτηματολόγιο προς Μαθητές/μαθήτριες

18.Ερωτηματολόγιο προς εκπαιδευτικούς

Εργαλεία για την αξιολόγηση του προτεινόμενου εκπαιδευτικού υλικού.

Πώς απαντάμε στις Συχνές Ερωτήσεις(FAQ)

Μια από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε είναι οι ερωτήσεις που τίθενται από τις μαθήτριες και τους μαθητές μας. Αυτό συμβαίνει γιατί συνήθως δεν είναι απλώς ερωτήματα που αντικατοπτρίζουν άγνωστες πτυχές του θέματος ή απλώς περιέργεια, αλλά πρόκειται για μεταμφιεσμένα στερεότυπα για τα φύλα και τη σεξουαλικότητα ή βασίζονται σε κάποιο ηθικό υπόβαθρο.

Όταν ένα παιδί θέτει ένα ερώτημα, το πρώτο πράγμα που πρέπει να κάνετε είναι να συνειδητοποιήσετε τα συναισθήματά σας σχετικά με το ερώτημα και τον τρόπο που τίθεται. Αν σας προκάλεσε φόβο, θυμό, προσβολή ή σύγχυση, αυτό είναι πολύ πιθανό να επηρεάσει την απάντησή σας, στο περιεχόμενο ή στη γλώσσα του σώματος. Είναι σοφότερο να δίνουμε λίγα δευτερόλεπτα στα συναισθήματά μας να κατακαθίσουν, πριν απαντήσουμε. Χρειάζεται να έχουμε στο μυαλό μας ότι οι προθέσεις του/της μαθητή/-τριας που έθεσε την ερώτηση είναι δικές του/της και δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να γίνουμε θύματα αυτών των προθέσεων. Ο δικός μας στόχος είναι να δημιουργούμε και να διατηρούμε ένα ασφαλές περιβάλλον και όχι να επιτρέπουμε να αλλάζει η ατμόσφαιρα ανάλογα με τις ερωτήσεις που κάνουν τα παιδιά.

Παρ' όλ' αυτά, κάθε ερώτημα αντιπροσωπεύει μια πραγματική ανάγκη ακόμη και όταν είναι αρνητικό ή προσβλητικό και γι' αυτό αξίζει να αντιμετωπιστεί σοβαρά. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει να συμφωνήσουμε, αλλά να δείξουμε ότι αναγνωρίζουμε την ανάγκη του/της μαθητή/μαθήτριας που το έθεσε, ακόμη και όταν ο/η ίδιος/α δεν γνωρίζει πραγματικά τι χρειάζεται ή απλώς προσπαθεί να ακουστεί η φωνή του/της.

Το πιο εύκολο είναι να δώσουμε μια σύντομη απάντηση βασισμένη σε επιστημονικά στοιχεία. Ωστόσο, έχει αποδειχθεί στην πράξη ότι οι μαθητές/-τριες χρειάζεται πρώτα να ανοιχτούν και να γίνουν ειλικρινά περίεργοι/-ές πριν να είναι πραγματικά έτοιμοι/ες να απορροφήσουν αντικειμενικές πληροφορίες. Σε πολλές περιπτώσεις, ειδικά σε "κλειστά" ερωτήματα, είναι συνετό να ρωτήσετε πρώτα τι εννοούν ακριβώς με την ερώτηση. Τι εικόνες τους φέρνει στο μυαλό, ποια συναισθήματα έρχονται στην επιφάνεια, για ποιο είδος απάντησης ελπίζουν. Εμπλέξτε τα συναισθήματα των παιδιών, προτρέψτε τα να πουν τη γνώμη τους, να εκφράσουν τις απορίες τους. Αν κι εσείς εκφράσετε με μετριοπάθεια κάποια συναισθήματα, θα βοηθήσετε τα παιδιά να νιώσουν ότι βρίσκονται σε ασφαλές περιβάλλον και ταυτόχρονα θα τονώσετε την περιέργεια και τη συμμετοχή.

Συμμετέχοντας σε μια συζήτηση σχετικά με αυτό και παρουσιάζοντας ένα κομμάτι από το δικό σας συναίσθημα, μπορείτε να δημιουργήσετε μια πιο ανοικτή και ασφαλή ατμόσφαιρα στην οποία είναι δυνατή η περιέργεια και η παροχή περισσότερων πληροφοριών.

Στη συνέχεια, μπορείτε να δώσετε εσείς τις πληροφορίες που απαντούν στην ερώτηση ή να απευθυνθείτε στην τάξη ρωτώντας τη γνώμη τους. Το «καθρέφτισμα» της ερώτησης στην τάξη βοηθά πολύ τα παιδιά να αναστοχαστούν πάνω σ' αυτή.

Αν το θεωρήσουμε αναγκαίο, μπορούμε να αναπτύξουμε κάθε απάντηση σε τρία μέρη:

1. Δίνουμε μια σύντομη απάντηση βασισμένη σε επιστημονικά στοιχεία, ιστορικά γεγονότα ή ανθρώπινα δικαιώματα.
2. Συνεχίζουμε θέτοντας το ερώτημα και τις πληροφορίες στο συγκεκριμένο πλαίσιο.
3. Απευθυνόμαστε σε όλη την τάξη «καθρεφτίζοντας» το ερώτημα, λέγοντας π.χ. «Εσείς τι νομίζετε γι' αυτό;», ώστε τα παιδιά να προβληματιστούν για τους λόγους που τέθηκε η ερώτηση.

Αν μας τεθεί ένα ερώτημα για το οποίο δεν αισθανόμαστε σίγουρες/οι ότι ξέρουμε την απάντηση, καλύτερα να αναβάλουμε την απάντηση για την επόμενη φορά και εν τω μεταξύ να αναζητήσουμε τη σωστή απάντηση.

Αν θέλετε να αφιερώσετε χρόνο δουλεύοντας αποκλειστικά με τις ερωτήσεις και τις απορίες τους, μπορείτε να τους ζητήσετε να τις γράψουν ανώνυμα και να τις ρίξουν σε ένα κουτί. Με αυτό τον τρόπο, σας δίνεται χρόνος να μελετήσετε τις απαντήσεις και να προετοιμαστείτε καλύτερα για την επόμενη φορά.

Πολλές από τις «δύσκολες» ερωτήσεις σχετίζονται με τα **Ανθρώπινα Δικαιώματα** και κυρίως τα σχετικά με τη Σεξουαλικότητα και τις Έμφυλες ταυτότητες. Μπορείτε,

λοιπόν, να αναθέσετε σε ομάδες να αναζητήσουν τα ΛΟΑΤΚΙ δικαιώματα στο διαδίκτυο, καθώς και τη νομοθεσία που τα αφορά και να τα παρουσιάσουν στην τάξη. Η Ελλάδα έχει επικυρώσει σωρεία διεθνών και ευρωπαϊκών Συνθηκών, Συμφωνιών και Συμβάσεων, οι οποίες, μεταξύ άλλων, στηρίζουν τόσο τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ως δικαίωμα των παιδιών και των νέων όσο και τα σεξουαλικά και αναπαραγωγικά δικαιώματα όλων των ατόμων, χωρίς διακρίσεις.

Ιδανικά, κλείνουμε την ενασχόλησή μας με τις Δύσκολες Ερωτήσεις ανακεφαλαιώνοντας, διατυπώνοντας συμπεράσματα που να αντικατοπτρίζουν την ανοχή και την ανάγκη να είμαστε ανοιχτές/-οί, ενσυναισθητικές/-οί και περίεργες/οι σε νέα ζητήματα, ακόμη κι όταν έχουμε διαφορετική γνώμη.

.....

Έλενα Σκαρπίδου (2020), εκπαιδευτικός, υπ. Τομέα Εκπαίδευσης του Πολύχρωμου Σχολείου